

Wstęp do prawoznawstwa

Wybrane informacje dla słuchaczy
szkolenia podstawowego

kom. Henryk Bartecki
kom. Cezary Kapkowski
Zakład Służby Kryminalnej

Wstęp do prawoznawstwa

Wybrane informacje dla słuchaczy
szkolenia podstawowego

Katowice 2013

Redakcja:
mł. insp. Jacek Słobosz

Redakcja techniczna i korekta:
Paweł Mięsiak

© Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2013. Pewne prawa zastrzeżone.

Niniejsza publikacja w całości stanowi materiał dydaktyczny Szkoły Policji w Katowicach.
Publikacja dostępna jest na licencji:
Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych
3.0 Polska (CC-BY-NC-ND) 3.0. Polska.

Postanowienia licencji są dostępne pod adresem:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/legalcode>

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Prawo	6
System źródeł prawa	6
Hierarchia źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce	6
Zagadnienia ogólne	6
Konsekwencje hierarchiczności aktów normatywnych	7
Akty prawne – rodzaje i budowa	8
Rodzaje aktów prawnych	8
<i>Indywidualny akt prawny</i>	8
<i>Akt normatywny</i>	8
<i>Konstytucja</i>	9
<i>Ustawa</i>	9
<i>Rozporządzenie</i>	10
<i>Akty prawa wewnętrznego</i>	10
Budowa aktu prawnego	11
Prawo Unii Europejskiej	12
Źródła prawa Unii Europejskiej	12
<i>Prawo pierwotne</i>	12
<i>Prawo wtórne</i>	12
Rozporządzenie	13
Dyrektywy	13
Decyzja	14
Opinie, zalecenia	14
<i>Inne źródła</i>	14
Przepis prawny, norma prawna – budowa	15
Przepis prawny	15

Norma prawna	15
Budowa normy prawnej.....	15
Budowa normy prawnej w praktyce	16
Sposoby ogłaszania aktów prawnych	17
Dziennik Ustaw	17
Dziennik urzędowy RP „Monitor Polski”	17
Dziennik urzędowy ministrów kierujących działami administracji rządowej ...	18
Dziennik urzędowy urzędów centralnych	18
Wojewódzki dziennik urzędowy.....	18
Zasady obowiązywania prawa	19
Obowiązywanie aktów prawnych w czasie	19
<i>Vacatio legis</i>	20
<i>Retroactio</i>	20
Utrata mocy obowiązującej aktów normatywnych.....	21
<i>Desuetudo</i>	21
Terytorialny zasięg obowiązywania przepisów prawa.....	22
Personalny zakres obowiązywania aktów normatywnych	23
Wykładnie prawa	24
Definicja wykładni prawa	24
Rodzaje wykładni ze względu na kontekst, w jakim występuje norma	24
<i>Wykładnia językowa</i>	24
<i>Wykładnia funkcjonalna (celowościowa)</i>	25
<i>Wykładnia systemowa</i>	25
Rodzaje wykładni ze względu na jej moc wiążącą.....	26
<i>Wykładnia autentyczna</i>	26
<i>Wykładnia legalna</i>	26
<i>Wykładnia operatywna</i>	27
<i>Wykładnia doktrynalna</i>	27

Wykaz skrótów

k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 r. nr 88, poz. 553 z późn. zm.),

Konstytucja RP – ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997 r. nr 78, poz. 483 z późn. zm.),

Dz.U. – Dziennik Ustaw,

M.P. – Monitor Polski,

RM – Rada Ministrów,

RP – Rzeczypospolita Polska,

SN – Sąd Najwyższy,

TK – Trybunał Konstytucyjny,

UE – Unia Europejska,

art. – artykuł,

itp. – i tym podobne,

m.in. – między innymi,

nr – numer,

pkt – punkt,

poz. – pozycja,

r. – rok,

rozp. – rozporządzenie,

s. – strona (y),

tj. – to jest,

tzn. – tak znaczy,

tw. – tak zwany (e, y),

wyd. – wydanie,

w zw. – w związku,

zm. – zmiana (y).

Zagadnienia ogólne

Prawo

to uporządkowany zbiór generalnych i abstrakcyjnych norm postępowania ustanowionych lub uznanych w odpowiedniej formie przez państwo, których realizowanie jest zabezpieczone przymusem państwowym.

Źródło: U. Kalina-Prasznic, *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2007.

System źródeł prawa:

całokształt form działalności prawotwórczej, zaakceptowany w danym systemie prawnym (form które przesądzają o tym, że tworzone w ten sposób normy należą do danego systemu prawa), w ich wzajemnym powiązaniu i hierarchicznym układzie.

Źródło: U. Kalina-Prasznic, *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2007.

Hierarchia źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce:

Konstytucja,
ustawy,
ratyfikowane umowy międzynarodowe,
rozporządzenia,
akty prawa miejscowego.

Źródło: Konstytucja RP.

Konsekwencje hierarchiczności aktów normatywnych:

1. Akt niższego rzędu musi być zgodny z aktem wyższego rzędu.
2. Akt niższego rzędu może być wydany jedynie na podstawie delegacji zawartej w akcie wyższego rzędu.
3. Uchylenie, zmiana lub zawieszenie aktu danego rzędu może nastąpić jedynie w przypadku wydania aktu tego samego lub wyższego rzędu.

Źródło: opracowanie własne.

Akty prawne – rodzaje i budowa

Rodzaje aktów prawnych:

- **indywidualne,**
- **normatywne.**

Indywidualny akt prawny

Rodząca skutki prawne decyzja organów państwa wydanych w sprawach jednostkowych (indywidualnych np. decyzja dotycząca wydania pozwolenia na posiadanie broni palnej, budowy domu jednorodzinnego itp.)

Akt normatywny

to dokument ustanowiony przez kompetentny organ państwa w określonej formie (np. ustawa, rozporządzenie) i trybie zawierający w swojej treści normy prawne (regulujące jakiś obszar stosunków społecznych).

Źródło: opracowanie własne.

Konstytucja – to akt normatywny mający najwyższe miejsce w hierarchii, będący podstawą wydania innych aktów prawnych. W swej treści konstytucja reguluje

- zasady stanowienia aktów prawnych (wszystkie inne akty prawne muszą być zgodne z postanowieniami konstytucji),
- zasady ustroju politycznego, społecznego i gospodarczego państwa,
- zadania i kompetencje, a także wzajemne relacje pomiędzy organami państwa,
- określa również podstawowe prawa i obowiązki obywatela.

W sposób odmienny uregulowane zostały również sprawy związane z trybem uchwalania, zmiany i uchylecia konstytucji.

Źródło: J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 3, Warszawa 2007.

Ustawa – akt normatywny, ustalający normy generalne i abstrakcyjne, uchwalony przez parlament w szczególnym trybie, o nieograniczonym zakresie przedmiotowym, i najwyższej po konstytucji, mocy prawnej. Można wyróżnić pewne cechy tego aktu:

- akt ten musi być zgodny z przepisami konstytucji,
- regulowane są w nim najważniejsze dla obywateli sprawy z zakresu stosunków społecznych,
- akt ten wydawany jest w szczególnym trybie, tzw. trybie ustawodawczym (począwszy od tzw. inicjatywy ustawodawczej, poprzez tryb prac i głosowania w Sejmie i Senacie, a skończywszy na podpisie Prezydenta RP)

Źródło: J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 3, Warszawa 2007.

Rozporządzenie – zaliczane do aktów wykonawczych wydawanych przez Prezydenta RP oraz naczelne organy administracji państwowej. Rozporządzenie jest aktem prawnym wydanym na podstawie ustaw i w celu ich wykonywania. Istotną cechą rozporządzenia w porównaniu z ustawą jest również to, że oprócz przedmiotu tego aktu wskazane są dodatkowo również organy, które są zobowiązane do wydania takiego rozporządzenia np. *(art. 95 § 3 kpw. – Prezes Rady Ministrów, w drodze rozporządzenia, określi wzory formularzy mandatu karnego oraz szczegółowy sposób nakładania grzywien w drodze mandatu karnego, mając na względzie potrzebę ujednoczenia zasad wymierzania przez funkcjonariuszy uprawnionych organów grzywny w drodze mandatu karnego, a także pouczenia osób ukaranych mandatem o ich prawach i obowiązkach).*

Źródło: J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 3, Warszawa 2007.

Akty prawa wewnętrznego to dokumenty wydane przez kompetentne organy w określonej formie (zarządzenie, uchwała, decyzja, rozkaz), obowiązują jedynie jednostki organizacyjne podległe organom wydającym ten akt.

Bardzo często w służbie policjant zetknie się z aktami wewnętrznymi regulującymi wiele spraw związanych zarówno z wykonywanymi obowiązkami (*zarządzenie nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców*), jak również dotyczących organizacji jego służby (*zarządzenie nr 8 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 lutego 2011 r. w sprawie zasad naliczeń etatowych w Policji*).

Źródło: opracowanie własne.

Budowa aktu prawnego

Preambuła:

czasami w treści aktu znajduje się swoisty rodzaj deklaracji ustawodawcy.

Tytuł:

- określenie formy w jakiej akt został ustanowiony (np. ustawa),
- data ustanowienia danego aktu,
- przedmiot regulacji.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji

Forma aktu data ustanowienia przedmiot regulacji

Przepisy części szczególnej:

zawierają w swej treści zasadniczą materię aktu normatywnego.

Przepisy części ogólnej:

znajdują się w niej elementy norm prawnych wspólnych dla przepisów części szczególnej.

Przepisy końcowe:

składają się na nie przepisy uchylające (derogacyjne), przepisy określające wejście w życie aktu, jak również mogą zawierać informację dot. przepisów niższej rangi wydanych na podstawie tego aktu.

Źródło: opracowanie własne

Źródła prawa Unii Europejskiej:

- prawo pierwotne;
- prawo wtórne,
- inne źródła.

Źródło: opracowanie własne

Prawo pierwotne – na prawo to składają się traktaty zawierane przez państwa członkowskie unii europejskiej, przede wszystkim traktaty założycielskie (Traktat paryski 1951 r., Traktaty rzymskie z 1957 r., Traktat z Maastricht 1992 r.), traktaty akcesyjne o przystąpieniu poszczególnych państw oraz umowy między państwami członkowskimi zmieniające i uzupełniające traktaty założycielskie.

Źródło: opracowanie własne.

Prawo wtórne – prawo to jest tworzone na podstawie prawa pierwotnego Unii Europejskiej (w chwili obecnej reguluje to art. 288 Traktatu z Lizbony) przez kompetentne organy wspólnoty np. Radę Unii Europejskiej. Wyróżniamy pięć kategorii aktów prawnych:

- rozporządzenia,
- dyrektywy,
- decyzje,
- opinie,
- zalecenia.

Źródło: opracowanie własne.

Rozporządzenie – pełni rolę aktu pozwalającego na ujednolicenie przepisów, ma charakter wiążący zarówno dla państwa i obywateli. Ma zasięg ogólny. Przepisy bezpośrednio obowiązują w państwach członkowskich UE, bez potrzeby dodatkowych działań legislacyjnych tych państw. Wydawane przez Radę UE, a tzw. rozporządzenia wykonawcze również przez Komisję Europejską. Moc obowiązującą uzyskują dopiero z chwilą opublikowania ich w Dzienniku Urzędowym UE w języku urzędowym danego państwa.

Przykład bezpośredniego wprowadzenia przepisów rozporządzenia do polskiego prawodawstwa – art. 92 ust. 3 ustawy z dnia 6 września 2001 o transporcie drogowym (Dz.U. 2007 nr 125, poz. 874 t.j., z późn. zm.) *„Osoba zarządzająca przedsiębiorstwem lub osoba zarządzająca transportem w przedsiębiorstwie, o której mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1071/2009 z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającego wspólne zasady dotyczące warunków wykonywania zawodu przewoźnika drogowego i uchylającego dyrektywę Rady 96/26/WE, a także każda inna osoba wykonująca czynności związane z przewozem drogowym, która naruszyła obowiązki lub warunki przewozu drogowego albo dopuściła, chociażby nieumyślnie, do powstania takich naruszeń, podlega karze grzywny w wysokości do 2 000 złotych.”*

Źródło: opracowanie własne.

Dyrektywy – mają również charakter wiążący, jednak ich adresatami mogą być jedynie państwa członkowskie UE. Wydawane przez Radę UE, publikowane w Dzienniku Urzędowym UE. Dyrektywy wiążą państwa członkowskie co do rezultatu w nich określonego, nie wskazują jednak narzędzi w jaki sposób poszczególne państwo ma to osiągnąć (w przypadku Polski są to przede wszystkim ustawy i rozporządzenia). Nad prawidłową realizacją dyrektyw UE stoi Komisja Europejska.

Źródło: opracowanie własne.

Decyzja – jest aktem konkretno-indywidualnym, wydawanym przez Radę UE. Ma za zadanie określenie ścisłych reguł postępowania w danej sprawie. Może być skierowana do państwa członkowskiego, poszczególnych przedsiębiorstw, ale także do osób prywatnych (swoim charakterem przypomina decyzje wydawane w polskim systemie prawnym). Jeżeli decyzja dotyczy wszystkich państw członkowskich wtedy podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym UE.

Źródło: opracowanie własne.

Opinie, zalecenia – akty te nie mają charakteru wiążącego, mogą być wydawane przez każdy z organów unijnych. Mogą one zawierać określone oceny (opinie), lub wskazywać podjęcie określonych działań (zalecenia).

Źródło: opracowanie własne.

Inne źródła:

- umowy międzynarodowe zawarte pomiędzy Unią Europejską a państwami trzecimi,
- prawa i wolności fundamentalne – (obecnie zapisane w *Karcie Praw Podstawowych*, która nie ma statusu prawa pierwotnego).

Źródło: opracowanie własne.

Akty normatywne prawa UE są publikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, który jest wydawany we wszystkich językach oficjalnych UE.

Źródło: opracowanie własne.

Przepis prawny, norma prawna – budowa

Przepis prawny

Każde odrębne zdanie gramatyczne figurujące w tekście prawnym. Najmniejsza jednostka systematyki tekstu prawnego (artykuł, paragraf, ustęp, punkt, podpunkt, litera).

Norma prawna

Jest regułą zachowania, która daje odpowiedź na pytanie kto, w jakich warunkach, jak powinien się zachować i co się dzieje w przypadku niewykonania nakazu czy zakazu podanego w sposobie żądanego zachowania.

Źródło: Z. Salamonowicz, *Wstęp do prawoznawstwa*, Szczytno 2003.

Budowa normy prawnej

Dyspozycja:

określa wzór pożądanego zachowania, czyli rodzaj zachowania nakazanego, zakazanego lub dozwolonego, wymaganego od adresata, jeśli spełnią się warunki i okoliczności określone w hipotezie tej normy.

Hipoteza:

określa adresata normy prawnej oraz okoliczności, w których powinien on zachowywać się w sposób przewidziany przez normę.

Sankcja:

określa rodzaj dolegliwości, jaki prawodawca przewidział dla każdego, kto, mimo że nie spełniły się warunki podane w hipotezie normy prawnej, nie zastosował się do treści dyspozycji (nie spełnił zakazu lub nakazu).

Źródło: L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2002.

Budowa normy prawnej w praktyce

Kto (*hipoteza*) zabija człowieka (*dyspozycja*), podlega karze na czas nie krótszy od 8 lat, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności (*sankcja*).

Funkcjonariusz publiczny, który przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków (*hipoteza*), działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego (*dyspozycja*), podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (*sankcja*).

Kto wbrew swojemu obowiązkowi (*hipoteza*) nie dokonuje odpowiedniego zabezpieczenia miejsca niebezpiecznego dla życia lub zdrowia człowieka (*dyspozycja*) podlega karze aresztu albo grzywny (*sankcja*).

Źródło: opracowanie własne.

Sposoby ogłaszania aktów prawnych

Sposoby ogłaszania aktów prawnych reguluje ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz.U. 2011 r. nr 197, poz. 1172 z późn. zm.). Warunkiem wejścia w życie aktów normatywnych jest ich ogłoszenie w odpowiednim publikatorze (promulgacja).

Źródło: opracowanie własne.

Dziennik Ustaw, w którym publikuje się m.in. teksty:

- konstytucji,
- ustaw,
- rozporządzeń,
- tekstów jednolitych ww. aktów,
- orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dotyczących aktów ogłaszanych w Dzienniku Ustaw, itd.

Źródło: opracowanie własne.

Dziennik urzędowy RP „Monitor Polski”, w którym publikuje się m.in. teksty:

- zarządzeń Prezydenta RP wydanych na podstawie ustawy,
- uchwał Rady Ministrów oraz zarządzeń Prezesa Rady Ministrów wydanych na podstawie ustawy,
- orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dotyczących aktów normatywnych ogłoszonych w Monitorze Polskim lub aktów normatywnych, które nie były ogłoszone, itd.

Źródło: opracowanie własne.

Dziennik urzędowy ministrów kierujących działami administracji rządowej oraz dziennik urzędowy urzędów centralnych, w których ogłasza się m.in.:

- akty normatywne organu wydającego dziennik urzędowy i nadzorowanych przez niego urzędów centralnych,
- uchwały Rady Ministrów uchylające zarządzenia ministra wydającego dziennik urzędowy,
- orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach aktów normatywnych, o których mowa w pkt 1 i 2,
- ogłoszenia sądowe, jeżeli tak stanowią inne ustawy.

Źródło: opracowanie własne.

Wojewódzki dziennik urzędowy, w którym ogłasza się m.in.:

- akty prawa miejscowego stanowione przez wojewodę i organy administracji niespolonej,
- akty prawa miejscowego stanowione przez sejmik województwa, organ powiatu oraz organ gminy, w tym statuty województwa, powiatu i gminy,
- statuty związków międzygminnych oraz statuty związków powiatów;
- akty Prezesa RM uchylające akty prawa miejscowego stanowionego przez wojewodę i organy administracji niespolonej,
- wyroki sądu administracyjnego uwzględniające skargi na akty prawa miejscowego stanowionego przez: wojewodę i organy administracji niespolonej, organ samorządu województwa, organ powiatu i organ gminy,
- uchwały budżetowe gminy, powiatu i województwa oraz sprawozdanie z wykonania budżetu gminy, powiatu i województwa.

Źródło: opracowanie własne.

Zasady obowiązywania prawa

Obowiązywanie aktów prawnych w czasie

Akt prawny zyskuje moc obowiązującą „z dniem ogłoszenia”, decyduje wówczas data, jaką nosi organ publikujący dany akt normatywny (w Polsce: data Dziennika Ustaw, w którym są ogłoszone ustawy, rozporządzenia); datą, jaką został opatrzony dany organ publikacyjny (Dziennik Ustaw) jest wówczas pierwszym dniem obowiązywania aktu prawnego w nim ogłoszonego.

Akt normatywny podaje datę kalendarzową, od której nadejścia uzyskuje on moc obowiązującą.

Akt normatywny stanowi, że wchodzi w życie po upływie określonej liczby dni od jego ogłoszenia (np. 7 dni po ogłoszeniu, 15 dni po ogłoszeniu).

W wypadku, gdy dany akt prawny sam nie określa chwili, od której obowiązuje, zastosowanie znajdują postanowienia innego aktu prawnego, mocą których akty prawne same nieokreślające chwili swojego wejścia w życie zyskują moc obowiązującą po określonym czasie. Według obecnie obowiązującego ustawodawstwa polskie akty normatywne o mocy powszechnie obowiązującej wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ich ogłoszenia, jeżeli same nie stanowią inaczej (*ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych – tekst jedn. Dz.U. 2011 r. nr 197, poz. 1172 z późn. zm.*).

Źródło: J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 3, Warszawa 2007.

Vacatio legis to okres wpływający od chwili ogłoszenia aktu prawnego do chwili uzyskania przez niego mocy obowiązującej. Są to rozwiązania celowe, które dają możliwość zaznajomienia się z nowymi przepisami prawnymi podmiotom prawa. Może on wynosić od kilku dni do nawet kilku lat. *Vacatio legis* może dotyczyć całego aktu prawnego, jak również jedynie jego pewnej części.

Źródło: J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 3, Warszawa 2007.

Retroactio (retroakcja) – nadanie mocy wstecznej przepisom prawa. Mówiąc o takiej sytuacji niektórzy uważają, iż dziś wydany akt prawny wiąże skutki prawne z faktami, które miały miejsce przed jego wydaniem. Jest to sytuacja, która negatywnie wpływa na zaufanie do prawa i jego twórców, i jest odstępstwem od zasady *lex retro non agit* (prawo nie działa wstecz). W niektórych przypadkach dopuszcza się takie sytuacje, ale jedynie wtedy, gdy przepisy poprawiają sytuację obywatela.

Źródło: J. Nowacki, Z. Tobor, *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 3, Warszawa 2007.

Utrata mocy obowiązującej aktów normatywnych

Większość aktów normatywnych nie zawiera postanowień dotyczących terminu swojego obowiązywania. Obowiązuje do tego momentu, kiedy zostaną uchylone mocą później wydanego aktu normatywnego tego samego, lub wyższego rzędu. Nowo wydany akt normatywny zawiera w swej treści tzw. klauzule derogacyjne, dotyczące np. informacji związanych z przepisami niższego rzędu wydanymi na podstawie uchylanego aktu normatywnego.

Zdarza się również, iż sam akt normatywny określa datę do jakiej będzie obowiązywał, nazywane często aktami prawnymi czasowymi lub epizodycznymi (np. art. 37 ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o szczególnej odpowiedzialności karnej Dz.U. z 1985 r. nr 23, poz. 101,; „Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1985 r. i obowiązuje do dnia 30 czerwca 1988 r.”

Źródło: opracowanie własne.

Desuetudo czyli brak stosowania, niestosowanie. Jest również formą uchylecia przepisów prawa, w przypadku kiedy przez długi okres czasu nie są one ani przestrzegane, ani stosowane.

Źródło: Z. Salamonowicz, *Wstęp do prawoznawstwa*, Szczytno 2003.

Terytorialny zasięg obowiązywania przepisów prawa

Akty normatywne wydane przez organy centralne obowiązują na całym terytorium danego państwa, chyba że same stanowią inaczej (mogą ograniczyć swoje obowiązywanie do jego części). Od zasady tej istnieją jednak wyjątki, rozszerzające oraz zawężające to stosowanie.

- Rozszerzenie zasady terytorialności dotyczy statków morskich, powietrznych i kosmicznych, podnoszących banderę lub mających znak danego państwa (porównaj art. 5 k.k.).
- Ograniczenie powyższej zasady ma natomiast odniesienie do eksterytorialności placówek dyplomatycznych państw obcych, znajdujących się na terytorium tego państwa. Pewne ograniczenia są również związane z pobytom obcych sił zbrojnych czy też z bazami wojskowymi (sprawy te uregulowane są umowami międzynarodowymi).
- Akty normatywne organów terenowych (zarówno administracji rządowej, jak i samorządowej) obowiązują na terenie, gdzie organy te sprawują władzę (akt władz gminnych obowiązuje na terenie jedynie tej gminy).

Źródło: Z. Salamonowicz, *Wstęp do prawoznawstwa*, Szczytno 2003.

Personalny zakres obowiązywania aktów normatywnych

Zasadą jest, iż prawo danego państwa obowiązuje wszystkie osoby znajdujące się na jego terytorium, bez względu na ich przynależność państwową.

Wyjątkiem in minus od tej zasady jest immunitet dyplomatyczny (dotyczy on akredytowanych przedstawicieli państw obcych, którzy nie podlegają jurysdykcji danego państwa) oraz wyłączenie jurysdykcji danego państwa wobec członków obcych wojsk stacjonujących na terenie danego państwa (sprawy te szczegółowo regulują umowy międzynarodowe).

Zasada ta posiada również swoje rozszerzenia:

- Prawo danego państwa obowiązuje wszystkich jego obywateli bez względu na ich miejsce pobytu (por. art. 109 k.k.), warunkiem odpowiedzialności osoby jest wtedy uznanie tego czynu za przestępstwo również przez prawo obowiązujące w miejscu jego popełnienia (por. art. 111 k.k.);
- Przestępstwa ścigane na mocy umów międzynarodowych (tzw. zasada represji wszechświatowej – por. art. 113 k.k.);
- Jest w końcu grupa przepisów, która obowiązuje obywateli państw obcych, których zachowanie się na terytorium obcego państwa godzi w interes danego państwa (por. art. 110, 111, 112 i 113 k.k.).

Źródło: Z. Salamonowicz, *Wstęp do prawoznawstwa*, Szczytno 2003.

Wykładnie prawa

Wykładnia prawa – zespół czynności zmierzających do ustalenia znaczenia i zakresu wyrażeń języka prawnego.

Rodzaje wykładni ze względu na kontekst, w jakim występuje norma

Wykładnia językowa polega na ustaleniu znaczenia i zakresu wyrażeń tekstu prawnego w oparciu o język, w którym zostały sformułowane. Jeżeli w systemie prawnym wiążąco ustalono znaczenia określonych zwrotów prawnych, to należy ich tak właśnie używać. Jest to związane z wprowadzeniem do tekstu prawnego tzw. definicji legalnych, gdy prawodawca mocą przepisów wiążąco ustala rozumienie poszczególnych terminów występujących w tekstach prawnych. Przykładem takiego rozwiązania jest art. 115 k.k. w którym ustawodawca określa rozumienie w kodeksie karnym takich terminów, jak np. „dokument”, „funkcjonariusz publiczny”, „stan nietrzeźwości”.

Wykładnia funkcjonalna (celowościowa) polega na ustaleniu znaczenia interpretowanej normy prawnej przez sięgnięcie do celu, powodu (*rationis legis*) w jakim została stworzona oraz funkcji jaką dana norma ma spełniać. Przy stosowaniu tego rodzaju wykładni należy uwzględnić cały kontekst funkcjonowania przepisów, ich aspekt społeczno-polityczny, ustrój ekonomiczny, kulturę społeczną oraz ideologie etc. Stosując tego typu wykładnię przepisów interpretator powinien odwołać się do materiałów, które pozwalają na ustalenie, co kierowało twórcami przy opracowywaniu danych przepisów prawa. Do takich materiałów należą m.in.:

- wstępy do aktów prawnych, gdzie najczęściej określone są cele tego aktu,
- uzasadnienia projektów zmian przepisów,
- opracowania związane z pracami nad aktem prawnym (np. protokoły z posiedzeń komisji kodyfikacyjnych).

Wykładnia systemowa polega na wyjaśnieniu sensu normy prawnej na podstawie miejsca, jakie dana norma zajmuje w ogólnym systemie norm prawnych oraz na podstawie zestawienia jej z normami, wśród których została umieszczona. Stosując ten rodzaj wykładni interpretator odwołuje się do przepisów sąsiadujących z danymi przepisami, ale również bierze pod uwagę tytuł rozdziału czy nawet ustawy, w którym przepis został usytuowany.

Źródło: Z. Salamonowicz, *Wstęp do prawoznawstwa*, Szczytno 2003.

Rodzaje wykładni ze względu na jej moc wiążącą

Wykładnia autentyczna – dokonywana przez ten sam organ, który ustanowił daną normę i przyjmuje się, że ma ona moc prawną równą mocy prawnej aktu normatywnego poddanego interpretacji, np. gdyby więc Sejm dokonywał oficjalnej interpretacji ustanowionej przez siebie ustawy, to wykładnia taka musiałaby mieć moc prawną równą ustawie.

Wykładnia legalna – jest to przykład wykładni abstrakcyjnej. Przyjmuje się, że jest to wykładnia dokonywana nie przez organ, który ustanowił daną normę, ale przez organ upoważniony przez prawo do interpretacji określonych przepisów. Przepisy prawa wtedy określają zarówno procedurę dotyczącą dokonywania wykładni oraz jej zakres obowiązywania. Przykładem takiej wykładni mogą być uchwały TK ustalające powszechnie obowiązującą wykładnię ustawy. Innym przykładem tego rodzaju wykładni są uchwały SN mające na celu wyjaśnienie przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżności w praktyce. Uchwały takie jednak nie mają mocy obowiązującej, nawet gdy nadano im status zasad prawnych.

Wykładnia operatywna – przykład wykładni dokonywanej przez organy stosujące prawo (przede wszystkim sądy) w toku rozpoznawania indywidualnych spraw karnych, cywilnych i innych. Wykładnia ta ma więc charakter konkretny, a nie abstrakcyjny. Wiąże ona organ stosujący prawo w danej indywidualnej sprawie, nie ma mocy powszechnie obowiązującej, np. na inne podobne przypadki.

Wykładnia doktrynalna – czasami zwana również wykładnią naukową, dokonywana jest przez przedstawicieli doktryny prawniczej. Popularną formą tej wykładni są różnego rodzaju komentarze do przepisów prawa, a także np. glosa do orzeczeń sądowych oraz inne opracowania i teksty prawnicze. W chwili obecnej wykładnia ta nie ma mocy wiążącej, jednak jej wpływ na stosowanie prawa jest bardzo duży.

Źródło: L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2002.

Zakład Służby Kryminalnej

kom. Henryk Bartecki
kom. Cezary Kapkowski

Szkoła Policji w Katowicach
ul. gen. Jankego 276
40-684 Katowice-Piotrowice
www.katowice.szkolapolicji.gov.pl

